

Nr 6

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående frågor om befrielse från ersättningskyldighet till kronan m. m.; given Stockholms slott den 14 december 1956.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Torsten Nilsson

Propositionens huvudsakliga innehåll

Riksdagen har genom skilda beslut för tidigare budgetår bemyndigat Kungl. Maj:t att avgöra vissa frågor om befrielse från ersättningskyldighet till kronan. I den föreliggande propositionen hemställs (p. 1) om bemyndigande för Kungl. Maj:t att i viss utsträckning jämväl för budgetåret 1957/58 medgiva befrielse från ersättningskyldighet till kronan. Vidare underställes riksdagens prövning (p. 2—6) fem frågor om befrielse från ersättningskyldighet.

*Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 14 december 1956.*

Närvarande

Statsministern ERLANDER, statsråden ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet samt, beträffande punkten 6, jämväl med chefen för kommunikationsdepartementet, anmäler chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Torsten Nilsson, vissa frågor om befrielse från ersättningsskyldighet och anför härutinnan följande.

1.

Vid anmälan av propositionen 1948: 46 (punkt 1) lämnade föredragande departementschefen en närmare redogörelse för hur frågan om bemyndigande för Kungl. Maj:t att i viss utsträckning avgöra ärenden om befrielse från ersättningsskyldighet dittills bedömts av riksdagen. I propositionen 1956: 36 (punkt 1) föreslog Kungl. Maj:t att bemyndigande av enahanda slag som riksdagen tidigare lämnat i detta avseende måtte, med viss för budgetåret 1953/54 medgiven utvidgning av bemyndigandet, givas även för budgetåret 1956/57. I anledning härav lämnade riksdagen enligt skrivelse 1956: 77 bemyndigande åt Kungl. Maj:t att under budgetåret 1956/57 avgöra dels frågor om befrielse från ersättningsskyldighet till kronan på grund av förlust av eller skada å egendom tillhörig krigsmakten, dels ock frågor om efterskänkande av fordran, som grundar sig på kronans regressrätt mot förare av kronans motorfordon, luftfartyg etc. enligt de i ämnet gällande ansvarsreglerna, allt i den mån kronans fordran i det särskilda fallet icke överstiger 5 000 kronor.

Med stöd av detta och tidigare erhållet bemyndigande har Kungl. Maj:t under år 1956 medgivit befrielse från ersättningsskyldighet på sätt framgår av en förteckning, vilken torde få såsom *bilaga* fogas vid detta protokoll (motsvarande förteckningar över de tidigare, med stöd av riksdagens bemyndiganden, avgjorda ärendena återfinnes såsom bilagor till propositionerna 1946: 82, 1947: 56, 1948: 46, 1949: 145, 1950: 74, 1951: 57, 1952: 54, 1953: 45, 1954: 44, 1955: 41 samt 1956: 36). Vid dessa ärendens behandling har beaktats vad riksdagen framhållit i skrivelse 1945: 155. Ehuru här avsedda ärenden numera icke uppgår till samma betydande antal som

under åren närmast efter beredskapstidens slut, synes dock ärendenas art motivera det förenklade behandlingssätt, som vinnes om dessa frågor i viss utsträckning kan avgöras av Kungl. Maj:t. Med hänsyn härtill bör enahanda bemyndigande utverkas även för budgetåret 1957/58. Av praktiska skäl bör bemyndigandet jämväl avse dels förlust av eller skada å egendom, som krigsmakten innehar med nyttjanderätt, i fall då kronan är gentemot ägaren ansvarig för förlusten eller skadan, dels ock regressrätt mot förare av motorfordon etc., som av krigsmakten innehas med nyttjanderätt under sådana omständigheter, att kronan lika med ägaren svarar för skada till följd av trafik med fordonet.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att bemyndiga Kungl. Maj:t att under budgetåret 1957/58 avgöra dels frågor om befrielse från ersättningskyldighet till kronan på grund av förlust av eller skada å krigsmakten tillhörig eller av krigsmakten med nyttjanderätt innehavd egendom, dels ock frågor om efterskänkande av fordran, som grundar sig på kronans regressrätt mot förare av kronans eller av kronan med nyttjanderätt innehaft motorfordon, luftfartyg etc. enligt de i ämnet gällande ansvarsreglerna, allt i den mån kronans fordran i det särskilda fallet icke överstiger femtusen kronor.

2.

Vid militära samövningar med Stockholms försvar (reguljära militärförband och hemvärnsförband) den 11 och den 12 mars 1944 skadades dåvarande furiren vid Svea livgarde *O. S. Swart* av ett löst skott, avlossat av en hemvärnsman, med påföljd att ena ögat måste bortopereras.

Swart förde vid Stockholms rådhusrätt ersättningstalan mot kronan och gjorde gällande att, enär övningen måste hänföras till farlig verksamhet, kronan var ansvarig för skadan.

Kronan bestred Swarts talan och förklarade, att övningen ej varit så farlig att den kunde föranleda skadeståndsskyldighet oberoende av vållande samt att ren olyckshändelse syntes föreligga.

Stockholms rådhusrätt meddelade dom den 3 maj 1952. Rådhusrätten uttalade i domen att, oavsett huruvida den ifrågavarande stridsövningen ur säkerhetssynpunkt hade varit särskilt farlig för de i övningen deltagande, kronan på grund av den risk, som vid dylika övningar i allt fall föreligger för olyckor av ifrågavarande art, måste anses ansvarig för den Swart åsamkade skadan. Rådhusrätten förpliktade kronan att till Swart utgiva av honom för sveda och värk samt lyte fordrade 6 500 kronor jämte ränta. Vidare förpliktades kronan att ersätta Swarts rättegångskostnad.

Svea hovrätt, dit målet fullföljdes av kronan, uttalade i dom den 22 juli 1952 att stridsövningen ur säkerhetssynpunkt varit av sådan särskild farlig art, att kronan måste anses skyldig att — oberoende av vållande — utgiva ersättning till Swart i omstämt hänseende. På grund härav och då hovrätten fann de av Swart fordrade beloppen skäligen blev rådhusrättens domslut fastställt. Kronan förpliktades vidare ersätta Swarts rättegångskostnader i hovrätten.

Sedan kronan sökt revision prövade Kungl. Maj:t i dom den 10 december 1952 — enär kronan ej enbart på grund av den risk för olycksfall som var förenad med ifrågavarande övning kunde anses skyldig att till Swart utgiva ersättning utöver vad som följer av meddelade bestämmelser om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring — rättvist att, med ändring av hovrättens dom i huvudsaken, ogilla Swarts därutinnan förda talan. Med ändring av hovrättens dom jämväl beträffande rättegångskostnaderna förpliktades Swart att ersätta kronan dess kostnader å målet vid rådhusrätten med 400 kronor och i hovrätten med 250 kronor; och skulle Swart tillika gottgöra kronan dess utgifter å målet hos Kungl. Maj:t med 250 kronor.

I en den 30 september 1955 dagtecknad skrift har Swart anhållit om befrielse från skyldigheten att ersätta kronans rättegångskostnader, 900 kronor, och därvid anfört följande.

Utan att ingå på de närmare omständigheterna i målet vill jag framhålla, att jag vid anhängiggörande av min talan fann det sannolikt att jag skulle tillerkännas ersättning för såväl sveda och värk som lyte. Den i samband med skadan verkställda utredningen var så pass bristfällig, att jag såg mig nödsakad att på rättslig väg söka utfå ersättning för de skador, som jag åsamkats. Såväl rådhusrätten som hovrätten har tillerkänt mig därstädes yrkade skadeståndsbelopp. Då mina egna rättegångskostnader varit betungande synes det mig föga billigt, att jag skulle nödgas utgiva ersättning till kronan för rättegångskostnader i ett mål, där domstolarna varit av så skiljaktig uppfattning och där högsta domstolens slutliga avgörande torde vara av synnerligen stor principiell betydelse vid kommande avgöranden i mål angående skadeståndsskyldighet av ifrågavarande slag.

Av handlingarna inhämtas att Swart är ogift, att han ej har försörjningsplikt och att han numera är anställd som ingenjör hos Aktiebolaget LM Ericsson med en årslön av cirka 13 500 kronor. Han saknar förmögenhet och har ej andra skulder än de utdömda rättegångskostnaderna. Swarts egna rättegångskostnader uppges belöpa sig till cirka 2 500 kronor.

Försvarets civilförvaltning anför i utlåtande den 20 december 1955: Frågan om Swart var berättigad till ersättning av kronan på de av Swart i målet åberopade grunderna var mycket tveksam. Såväl rådhusrätten som hovrätten tillerkände honom ersättning, och Swart får därför anses ha haft skäl för sin åtgärd att hänskjuta saken till domstols prövning. Vid

sådant förhållande och då av utredningen fraingår, att Swart, som haft betydande egna rättegångskostnader, icke utan viss svårighet torde kunna gälda de utdömda rättegångskostnaderna, vill civilförvaltningen icke motsätta sig bifall till Swarts framställning.

Statskontoret anför i utlåtande den 13 januari 1956 följande: Swarts ekonomiska förhållanden synes icke kunna åberopas till stöd för befrielse. Då emellertid kronan, som icke haft några direkta kostnader i målet, ådömts skadestånd av både rådhusrätten och hovrätten, synes Swart haft visst fog för sin talan. Med hänsyn härtill och till övriga omständigheter i ärendet anser sig statskontoret — under beaktande jämväl av riksdagens beslut i ett liknande fall, avseende vicekorpralen H. B. Pålsson (rd. skr. 1954: 174) — kunna tillstyrka, att Swart befrias från ifrågavarande ersättningsskyldighet till kronan.

Departementschefen

Swart har under militärövning träffats av ett vådaskott och därvid skadats så svårt att han förlorat det ena ögat. Av Swart mot kronan förd skadeståndstalan har bifallits i rådhusrätt och hovrätt men ogillats av högsta domstolen, som tillika förpliktat Swart att ersätta kronans rättegångskostnader med tillhoppa 900 kronor.

Enär såväl rådhusrätten som hovrätten bifallit Swarts talan får det anses, att Swart icke utan skäl fört talan mot kronan. Med hänsyn härtill och till de betydande utgifter Swart själv fått vidkännas för rättegången, finner jag det skäligt, att Swart helt befrias från skyldigheten att ersätta kronans rättegångskostnader.

Jag hemsläller därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att O. S. Swart befrias från honom jämlikt Kungl. Maj:ts dom den 10 december 1952 åvilande skyldighet att ersätta kronan rättegångskostnader.

3.

Skövde tingslags häradsrätt har genom dom den 8 mars 1954, som vunnit laga kraft, dömt furiren S. A. Gideberg till ansvar för vårdslöshet i trafik och förpliktat honom att till kronan utgiva skadestånd.

I sin dom anförde häradsrätten bl. a. följande.

Åklagaren har yrkat ansvar å Gideberg för vårdslöshet i trafik samt till utveckling av åtalet anfört.

Gideberg hade i dåvarande tjänst som furir vid Karlsborgs luftvärnsregemente den 26 september 1953 under tjänstgöring i Falun haft till sig utlämnad en innönstrad lastbil. Han hade därvid olovligen brukat bilen för en privat färd till Karlsborg, för vilket olovliga brukande ebefen för

Dalregementet genom beslut den 7 november 1953 ålagt honom tio dagars disciplinböter om 3 kronor 40 öre. Beslutet hade vunnit laga kraft. Vid hemfärden från Karlsborg hade Gideberg den 27 september 1953 klockan omkring 03 på riksvägen Örebro—Lindesberg vid Dylta Bruk somnat vid ratten samt kört av vägen. Bilen törnade därvid emot en icke utfälld järnvägsbom, som jämte stolpar och ett cementrör skadades. Även bilen blev svårt skadad under det att Gideberg undkom oskadad. — Åklagaren åberopade tillika 25 kap. 5 § strafflagen.

Domskäl. Gideberg har personligen vid häradsrätten erkänt vad åklagaren lagt honom till last samt därvid uppgivit bl. a.: Han tjänstgjorde vid tillfället vid ett repetitionsförband under Karlsborgs luftvärnsregemente, förlagt vid Dalregementet i Falun. Han hade hand om bl. a. förbandets motorfordon. Den 26 september 1953 rekognoscerade han efter order en förläggingsplats omkring 8 mil norr om Falun, varvid ett värnpliktigt signalunderbefäl från Ludvika medföljde. Efter uppdragets fullgörande körde han den värnpliktige till Ludvika, och därefter beslöt han att åka hem till Karlsborg för att hälsa på sin fästmo, numera hans hustru. Han kom till Karlsborg klockan omkring 23.00 men hann då ej stanna där mer än omkring en timme innan han måste återvända. Han körde vägen över Örebro, och ett stycke norr om staden gjorde han ett uppehåll på omkring 10 minuter. När han fortsatte, kände han sig fortfarande trött och han hade tydligen somnat, när olyckan hände. Han anmälde omedelbart det skedda till sin kompanichef.

Gideberg brukade väl ej bilen i tjänsten, men även om han använt densamma för privat ändamål har han dock haft skyldighet att iakttaga särskild aktsamhet i brukandet, ej minst i betraktande av att han hade bilen i tjänsten utlämnad till sig. Åsidosättandet av aktsamheten anser häradsrätten emellertid ej böra medföra en så avsevärd skärpning av straffet för trafikovarsamheten inom den normala skalan att 25 kap. 5 § strafflagen bör särskilt åberopas.

Häradsrätten dömde Gideberg jämlikt 1 § första stycket lagen om straff för vissa trafikbrott att till kronan böta 35 dagsböter om fem kronor. Vidare förpliktades Gideberg enligt medgivande att genast till kronan utgiva fordrade 7 565 kronor 77 öre jämte ränta därå efter 5 % från den 29 januari 1954 tills betalning sker.

I en den 8 september 1954 dagtecknad skrift har Gideberg — som är född år 1932 och i äktenskapet har ett barn samt numera är furir vid Västgöta flygflottilj — anhållit att bli befriad från den ådömda ersättningskyldigheten. Han anför vidare följande: Det är omöjligt för mig att med min inkomst såsom furir kunna gälda detta belopp och försörja min familj, då jag icke äger några andra tillgångar. Att jag utan tillstånd i samband med tjänsteresan besökte min nuvarande hustru i Karlsborg måste betraktas som rent oförstånd under förmildrande omständigheter för vilket jag ådömts disciplinstraff. Av utredningen framgår, att olyckan berodde på att jag vid tillfället var uttröttad.

Av ett ansökningen bifogat intyg den 7 september 1954 av kommunalkamreraren i Karlsborg framgår att för augusti 1954 Gidebergs lön som

furir, efter avdrag för skatt och beklädnadsersättning, utgjorde 508 kronor samt att han har månatliga utgifter med 145 kronor för amortering å bosättningslån och möbelskuld samt 160 kronor för hyra.

Försvarets civilförvaltning förklarar i utlåtande den 5 juni 1956 att hel befrielse ej bör ifrågakomma men att ämbetsverket föreslår att Gideberg med hänsyn till sina ekonomiska förhållanden befrias mot inbetalning av 1 000 kronor inom förslagsvis tre år.

Statskontoret anför i utlåtande den 16 juni 1956, att ämbetsverket icke har något att erinra mot befrielse mot att Gideberg inbetalar 2 000 kronor. Ämbetsverket åberopar i samband härmed ett i propositionen 1955:41 under punkt 3 upptaget fall.

Departementschefen

Gideberg har olovligen brukat en till honom för tjänsten utlämnad lastbil och har därvid färdats ovarsamt med påföljd att bl. a. bilen skadats. I anledning härav har Gideberg fällts till ansvar och förpliktats att till kronan utgiva skadestånd med betydande belopp. Med hänsyn till Gidebergs ekonomiska förhållanden kan man icke räkna med att han inom överskådlig tid skall förmå att betala annat än en del av skadeståndet. På grund härav och då förseelsens natur är sådan att fullständig befrielse från skadeståndsskyldigheten icke bör medgivas, föreslår jag, att Gideberg befrias från ersättningsskyldighet mot inbetalning av 2 000 kronor.

Under åberopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att S. A. Gideberg, därest han inom tid som Kungl. Maj:t bestämmer till försvarets civilförvaltning inbetalar ett belopp av 2 000 kronor, befrias från återstående ersättningsskyldighet till kronan på grund av Skövde tingslags häradsrätts dom den 8 mars 1954.

4.

Genom dom av Göta hovrätt den 14 september 1954, vilken dom vunnit laga kraft, har värnpliktige S. O. P. *Österlund* fällts till ansvar för tjänstefel samt förpliktats att till försvarets civilförvaltning för kronan och till riksförsäkringsanstalten utgiva skadestånd.

Allmän åklagare yrkade vid Skövde tingslags häradsrätt ansvar å *Österlund* jämlikt 26 kap. 18 § strafflagen och anförde därvid i huvudsak följande.

En pluton vid arméns fallskärmsjägar-skola hade den 25 juni 1953 övningar i stridsskjutning i terräng norr om Karlsborg. Under ett moment

i övningarna, då plutonen skulle göra »dubbel eldstöt», hade Österlund, tjänstgörande som gruppchef, kommit att befinna sig något bakom de övriga i gruppen, och jämlikt gällande bestämmelser måste han då förflytta sig upp i jämbredd med dem. Österlund, som var beväpnad med kulsprutepistol, osäkrade — i strid mot gällande instruktioner — vapnet före förflyttningen. Under denna, som skedde genom »ålning», gick ett skarpt skott från kulsprutepistolen, vilket sårade värnpliktige S. E. Jörgensen, som fick skada i ena låret samt den vänstra armen. Genom sitt förfarande att osäkra vapnet före förflyttningen hade Österlund gjort sig skyldig till tjänstefel, som med hänsyn till omständigheterna måste betecknas som grovt. — Före övningen hade jägarna i tio timmar genomgått grundläggande utbildning för den sorts strid varom det var fråga. Avgivandet av eldstötar hade övats omkring 30 gånger, och under cirka 200 timmar hade jägarna övats i sina vapens handhavande och skolskjutning. Österlund hade ej varit frånvarande någon gång. Före övningen hade även säkerhetsbestämmelserna genomgåts, bl. a. att eldöppnande ej fick ske förrän eventuellt bakomvarande kommit upp i linje med kamraterna.

Försvarets civilförvaltning yrkade vid häradsrätten ersättning för Jörgensens vård å sjukhus med 102 kronor. Riksförsäkringsanstalten fordrade ersättning för sjukpenning och läkarintyg med tillhoppa 1 162 kronor, varjämte anstalten förbehöll sig rätt att framdeles föra talan om ytterligare ersättning.

Häradsrätten uttalade i dom den 11 december 1953 bl. a. följande.

Österlund har personligen vid häradsrätten erkänt den av åklagaren påtalade gärningen, men bestritt att tjänstefelet kunde anses som grovt. — Häradsrätten finner utredningen giva vid handen, att Österlund osäkrat vapnet i samband med att han började bereda sig att åla fram till de övriga i gruppen och att han därefter, uppenbarligen utan att tänka på saken eller med någon avsikt, kommit att vidröra avtryckaren så att skottet gått. Häradsrätten finner Österlund genom sitt förfarande förvunnen till tjänstefel. Skolchefen, kaptenen N. Engelheart, har i ett i målet åberopat uttalande yttrat bl. a., att Österlund begått ett fel men att hans handlingssätt ginge att förklara, då i stridens hetta och stridsivern det vore ganska lätt att göra missgrepp, vilket kanske ofta gjordes fast intet inträffade. Häradsrätten finner Österlunds gärning skäligen ej kunna bedömas som grovt tjänstefel.

Häradsrätten dömde Österlund jämlikt 26 kap. 18 § strafflagen för tjänstefel till disciplinstraff, arrest i tolv dagar. Jörgensen förbehölls rätt att framdeles emot Österlund föra den talan om ersättning för framtida men vartill han kunde visa sig vara berättigad. Österlund skulle genast emot kvitton utgiva, till civilförvaltningen 102 kronor samt till riksförsäkringsanstalten 1 162 kronor. Anstalten medgavs rätt att framdeles föra särskild talan om ersättning för vad anstalten ytterligare kunde komma att utgiva i anledning av olyckshändelsen.

Österlund sökte ändring hos Göta hovrätt och åberopade därvid bl. a. följande omständigheter: Österlund hade dels med hänsyn till den korta

utbildningstiden — han hade inryckt till tjänstgöring i mars 1953 — icke erhållit tillräcklig övning för att riskfritt kunna genomföra ett stridsmoment av här ifrågavarande slag och dels till följd av bl. a. nervös läggning icke varit skickad att deltaga i utbildning till fallskärmsjägare. Redan innan övningen hölls hade beslut fattats att Österlund, som icke ansågs uppfylla fordringarna på en fallskärmsjägare, skulle överföras till annat förband. Det oaktat hade han fått deltaga i övningen och därjämte fått tjänstgöra som gruppchef.

I sin dom den 14 september 1954 anförde hovrätten bl. a. följande.

Lika med häradsrätten finner hovrätten att vapnet i skottlossningsögonblicket varit osäkrat och att avfyringen skett genom att Österlund, må vara omedvetet, kommit att vidröra avtryckaren. Även om Österlund, såsom han i hovrätten uppgivit, icke skulle ha osäkrat kulsprutepistolen just i samband med den av honom företagna framryckning, varvid Jörgensen träffades av skottet från pistolen, giva omständigheterna likväl vid handen, att Österlund åtminstone underlåtit att, sedan han före skottlossning tidigare under övningen osäkrat vapnet, ånyo säkra detta och i fortsättningen förflyttat sig med vapnet osäkrat. Denna försummelse står i klar strid mot de säkerhetsföreskrifter Österlund haft att iakttaga. — Med hänsyn till vad överfuriren Henrik Falk i vittnesmål uppgivit jämte ytterligare förebragt utredning måste anses ådagalagt att Österlund före ifrågakomna tilldragelse erhållit nöjaktig utbildning i handhavandet av kulsprutepistol och även i övrigt varit såsom soldat tillräckligt övad för att deltaga i sådan stridsövning, varom i målet är fråga. Vad Österlund i övrigt invänt till sitt fredande från ansvar kan icke godtagas.

Hovrätten — varest upplystes att Österlund icke längre fullgjorde tjänstgöring vid krigsmakten och att han avtjänat fem dagar av det honom av häradsrätten ådömda arreststraffet — dömde, med ändring av häradsrättens domslut i ansvarsfrågan, Österlund jämlikt det av häradsrätten åberopade lagrummet ävensom 2 § andra stycket lagen den 30 juni 1948 om disciplinstraff för krigsmän att på grund av tjänstefel utgiva 15 dagsböter om sex kronor. Av bötesstraffet skulle sex dagsböter anses guldna genom Österlunds hållande i arrest fem dagar och genom det löneavdrag han i samband härmed fått vidkännas. — I skadestandsfrågan fastställdes häradsrättens domslut.

Österlund fullföljde talan mot hovrättens dom. Kungl. Maj:t fann emellertid enligt beslut den 17 maj 1955 ej skäl meddela prövningstillstånd, i följd varav hovrättens dom skulle stå fast.

I en den 8 augusti 1955 dagtecknad skrift har Österlund anhållit om befrielse från ersättningskyldighet på grund av olyckshändelsen och därvid anfört i huvudsak följande.

Riksförsäkringsanstalten har framställt krav mot mig på 5 324 kronor 20 öre, vilket belopp anstalten hittills utgivit till Jörgensen jämlikt militärersättningsförordningen. Då Jörgensen enligt uppgift ännu icke är återställd, nödgas jag räkna med att ytterligare krav från anstaltens sida

framdeles komma att riktas mot mig. Av utredningen i målet framgår, att jag icke förmådde utföra den militärtjänst, för vilken jag blivit uttagen och att beslut redan fattats om överföring till annat förband då ifrågavarande stridsskjutning ägde rum. Vid olyckstillfället har jag enligt i målet ingivet läkarintyg befunnit mig i ett nervöst sjukdomstillstånd, som torde ha förorsakats av svårigheter för mig att följa med utbildningen. Skolchefen, kapten Engelheart, har uttalat, att mitt handlings-sätt ginge att förklara, »då i stridens hetta och stridsivern det vore ganska lätt att göra missgrepp, vilket kanske ofta gjordes fast intet inträffade.» Häradsrätten har icke heller bedömt mitt tjänstefel såsom grovt. — Då jag som är anställd i min faders firma, Österlund & C:o Boktryckeri i Norrköping, har en månadsinkomst av allenast 736 kronor och icke förfogar över andra medel, får jag anhålla, att Kungl. Maj:t måtte av nåd befria mig från skyldighet att ersätta de belopp, som riksförsäkringsanstalten och civilförvaltningen redan utgivit till Jörgensen ävensom de belopp, anstalten framdeles kan komma att utgiva till honom i anledning av ifrågavarande skada.

Enligt en ärendet bifogad polisrapport av den 15 september 1955 har Österlund, som är typograf, uppgivit följande beträffande sina personliga förhållanden och sin ekonomi: Han är född den 9 november 1933, ogift, samt boende hos föräldrarna. Hans bruttoinkomst hos Österlund & C:o Boktryckeri uppgår sedan den 2 september 1955 till 195 kronor per vecka. Han saknar sparade medel eller andra tillgångar samt är skuldfri. Till föräldrarna erlägger han 30 kronor per vecka för helinackordering. Han har icke försörjningsplikt mot annan person. Österlund ämnar genomgå en ettårig studiekurs vid Grafiska institutet i Stockholm samt därefter under ytterligare omkring ett år praktisera vid något större tryckeriföretag därstädes. Under denna tid erhåller han icke någon lön, varför ett fullgörande av den ådömda betalningsskyldigheten skulle omöjliggöra de tillämnade studierna.

Riksförsäkringsanstalten har avgivit yttrande i ärendet den 25 januari 1956. Av yttrandet inhämtas bl. a. följande. Jörgensen har tillerkänts livränta jämlikt militärsättningsförordningen för tid t. o. m. den 14 januari 1958. Livräntan utgår med 720 kronor för år, motsvarande en nedsättning av arbetsförmågan med 15 %. Därest livräntan, som skall omprövas i början av år 1958, skulle komma att definitivt fastställas till angivna belopp, utgör kapitalvärdet av livräntan fr. o. m. den 15 februari 1956 under Jörgensens återstående livstid 19 048 kronor. Anstalten har i skrivelse den 2 juni 1955 framställt ersättningsanspråk mot Österlund med vad anstalten dittills utgivit i ärendet eller 5 324 kronor 20 öre. Anstalten förklarar sig icke vilja motsätta sig att Österlund, därest han inom av Kungl. Maj:t bestämd tid inbetalar visst belopp, befrias från vidare ersättningskyldighet.

Försvarets civilförvaltning anför i utlåtande den 21 februari 1956: Hovrätten har i sina domskäl framhållit bl. a., att Österlunds försum-

melse står i klar strid mot de säkerhetsföreskrifter Österlund haft att iakttaga samt att det måste anses ådagalagt, att Österlund erhållit nöjaktig utbildning i handhavandet av kulsprutepestol och även i övrigt varit såsom soldat tillräckligt övad för att delta i sådan stridsövning, varom i målet var fråga. En försummelse av den art varom här är fråga, bör enligt civilförvaltningens mening i och för sig bedömas såsom allvarlig, särskilt med hänsyn till de stora risker för betydande skador, som försummelsen inneburit. Civilförvaltningen anser därför icke, att Österlund bör helt befrias från sin ersättningsskyldighet mot kronan. Å andra sidan skulle ett utkrävande till fullo av kronans ersättningsanspråk mot Österlund onekligen drabba honom synnerligen hårt. Ämbetsverket vill därför icke motsätta sig en skälig nedsättning av ersättningsskyldigheten. Med hänsyn till Österlunds ekonomiska förhållanden bör han utan allför stora upppoffringar kunna gälda ett belopp om förslagsvis 1 200 kronor, därest tillfälle beredes honom att fullgöra sin betalningsskyldighet genom månatliga inbetalningar. Vid fastställande av den tid, inom vilken Österlunds betalningsskyldighet bör vara fullgjord, bör hänsyn tagas till att Österlund enligt egen uppgift ämnar genomgå en ettårig kurs hos Grafiska institutet i Stockholm. Civilförvaltningen tillstyrker, att Österlund befrias från vidare ersättningsskyldighet till kronan, därest han inom viss tid, förslagsvis tre år, till kronan inbetalar 1 200 kronor.

Statskontoret förklarar i utlåtande den 21 mars 1956 att ämbetsverket icke har något att erinra mot bifall till ansökningen på sätt civilförvaltningen föreslagit.

Departementschefen

Österlund har på grund av en försummelse, som icke bedömts såsom grov, ådragit sig en betydande ersättningsskyldighet till statsverket. Med hänsyn härtill och till Österlunds ekonomiska förhållanden vill jag icke motsätta mig att Österlund befrias från ersättningsskyldighet mot att han, såsom myndigheterna föreslagit, inbetalar 1 200 kronor.

Under återropande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att S. O. P. Österlund, därest han inom tid som Kungl. Maj:t bestämmer till försvarets civilförvaltning inbetalar ett belopp av 1 200 kronor, befrias från återstående ersättningsskyldighet till statsverket på grund av förenämnda olyckshändelse den 25 juni 1953.

5.

Genom dom den 3 december 1953, som vunnit laga kraft, dömdes Västra Värends domsagas häradsrätt glasarbetaren *K. A. M. Lorentzon* till ansvar för vårdslöshet i trafik samt förpliktade honom att utgiva skadestånd till elektrikern *G. E. I. Lindell*, anställd vid marinverkstäderna i Karlskrona.

I stämning till häradsrätten påstod allmän åklagare ansvar å *Lindell* och *Lorentzon* för vårdslöshet i trafik samt anförde till stöd härför bl. a. följande.

Då *Lindell* den 28 juni 1953 under framförande av en motorcykel österut å Lunnagårdsvägen i Alvesta ämnade köra om två cyklister (*Lorentzon* och kontorsbiträdet *J. A. Nilsson*), svängde *Lorentzon*, som åkte längst ut å vägbanan, över vägen och in mot infartsvägen till Gustafsberg. Härvid körde motorcykeln på bakhjulet å *Lorentzons* cykel. Vid kollisionen slungades förarna av sina fordon, därvid *Lindell* slog huvudet mot en stenstolpe och erhöll svåra skallskador medan *Lorentzon* undkom utan skador.

Lindell fordrade vid häradsrätten skadestånd av *Lorentzon* med 60 kronor för resor och tvättning av kavaj och med 1 200 kronor för förlorad arbetsförtjänst under tiden från den 28 juni 1953 och 20 veckor framåt efter 60 kronor per vecka samt förbehöll sig rätt att framdeles föra talan om ytterligare ersättning.

I sina domskäl anförde häradsrätten bl. a. följande.

Av utredningen framgår, att cyklisterna strax före olyckan från att ha kört i bredd kommit att köra snett efter varandra. Detta synes visserligen ha berott på att deras vägar skulle skiljas vid Gustafsberg, där *Lorentzon* bodde, något som *Lindell* dock ej kunde äga vetskap om. Cyklisternas ändrade körsätt kan ha gett *Lindell* anledning antaga att de märkt den annalkande motorcykeln. Härvid bör även beaktas, att båda cyklisterna förklarat att de hört ljudet av en bakifrån kommande motorcykel. Nu angivna omständigheter kunna dock ej hava inneburit full visshet för *Lindell* att cyklisterna märkt den annalkande motorcykeln utan anser häradsrätten att *Lindell* bort, före försöket till omkörning, medelst ljudsignal väcka cyklisternas uppmärksamhet samt därefter ej företaga omkörning förrän han varit fullt förvissad om att cyklisterna uppfattat hans avsikt härutinnan. Genom att ej iakttaga angivna försiktighetsmått har *Lindell* visat en vårdslöshet, som ej är att anse som ringa. Häradsrätten har härvid även beaktat, att cyklisterna ändrat körsätt så sent att *Lindell* bort redan dessförinnan giva signal för omkörning. *Lorentzon* har enligt häradsrättens mening dock visat avsevärt större vårdslöshet genom att utan tecken till kursändring och utan att söka utröna förefintlig trafik å vägen plötsligt svänga över vägen. *Lorentzon* har dock medgivit, att han något före svängen hört ljudet från en annalkande motorcykel, varför särskild försiktighet varit påkallad. Hans oförmodade svängning torde ha sammanhängt med att han varit inbegripen i samtal med *Nilsson*. — Såsom vållande till olyckan äro de tilltalade ansvariga för därvid uppkomna skador och anser häradsrätten graden av de tilltalades vållande sådan att *Lorentzon* bör svara för $\frac{3}{4}$ och *Lindell* för $\frac{1}{4}$ av skadan. *Lorentzon* har vitsordat skäligheten av *Lindells* skadeståndsanspråk.

Häradsrätten dömde de tilltalade att för vårdslöshet i trafik böta, Lorentzon 60 dagsböter å fem kronor och Lindell 20 dagsböter å tre kronor. Vidare förpliktades de solidariskt att ersätta statsverket vittneskostnad med 15 kronor 80 öre. Slutligen ålades Lorentzon att i skadestånd till Lindell utgiva 945 kronor ävensom ersätta Lindell vad som åtgick till lösen av häradsrättens dom.

Lindell, som under avsevärd tid varit sjukskriven till följd av den ådragna skadan, har den 13 juli 1954 återgått till arbete med full ordinarie arbetstid.

Försvarets civilförvaltning har — med förmälan att kronan för tiden den 28 juni 1953—den 12 juli 1954 utgivit sjukavlönning till Lindell med 5 133 kronor 19 öre samt att kronans övriga utlägg uppgår till 293 kronor — avkrävt Lorentzon ersättning med 4 069 kronor 64 öre, motsvarande $\frac{3}{4}$ av kronans totalkostnader. Som grund för kravet har civilförvaltningen åberopat häradsrättens domskäl, enligt vilka Lorentzon borde svara för $\frac{3}{4}$ av skadan.

I en den 17 februari 1956 dagtecknad skrift anhåller Lorentzon att bli befriad från skyldighet att utgiva ersättning till kronan. I ansökningen anför Lorentzon att han saknar varje möjlighet att helt eller delvis gälda ersättningen och att hans hustru är sjuk.

Till stöd för sin ansökan åberopar Lorentzon ett av landsfiskalen G. Öhrstam den 12 mars 1955 utfärdat intyg, varav inhämtas följande. Lorentzon, som är född den 13 juli 1896, har anställning såsom glasarbetare hos Alvesta Glasbruk. Hans lön uppgår månatligen till 500 kronor. Å lönen har Lorentzon att erlægga källskatt med 100 kronor, hyra med 86 kronor i månaden samt kontingentavgift till fackförening med 24 kronor 80 öre per månad. Lorentzon har inget sparkapital. Hans lösbo är gammalt och mindervärdigt. Enligt debetsedel å slutlig skatt enligt 1954 års taxering har Lorentzon en taxerad inkomst till statsskatt å 6 280 kronor samt till kommunalskatt å 6 880 kronor. Lorentzon har enligt samma debetsedel haft att erlægga en slutlig skatt å 1 069 kronor. Lorentzon kan enligt Öhrstam icke anses ha någon som helst förmåga att till staten erlægga något av den skuld, som han blivit avkrävd.

Lorentzon åberopar vidare ett av provinsialläkaren T. Westerlund den 16 februari 1956 angående Lorentzons hustru utfärdat intyg. Av detta framgår att Westerlund behandlat fru Lorentzon för högt blodtryck sedan i maj 1952, att hon haft äggvita i urinen, svettningar och nervösa besvär, huvudvärk och sömnlöshet, att hon i slutet av oktober 1955 intagits på Växjö lasarett och där vårdats sex veckor för hjärnhinneblödning samt att hon varit sjukskriven sedan den 25 oktober 1955.

Försvarets civilförvaltning förklarar i utlåtande den 5 juni 1956 att ämbetsverket icke vill motsätta sig bifall till ansökningen då, såvitt av handlingarna framgår, Lorentzon saknar möjlighet att erlægga ersättningen.

Jämväl *statskontoret* vill, enligt utlåtande den 16 juni 1956, icke motsätta sig bifall till ansökningen.

Departementschefen

Såsom arbetsgivare för Lindell synes kronan vara berättigad utkräva viss ersättning av Lorentzon för kronans utgifter på grund av ifrågavarande skada.

I likhet med myndigheterna har jag icke något att erinra emot att Lorentzon befrias från ersättningskyldighet.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva

att K. A. M. Lorentzon befrias från ersättningskyldighet till statsverket på grund av förenämnda olyckshändelse den 28 juni 1953.

6.

Vid infanteriskjutskolan inträffade den 23 mars 1954 en svår brand. Med anledning härav fördes sedermera vid Stockholms rådhusrätt ansvars- och skadeståndstalan mot värnpliktige *O. E. I. Andersson*. Åklagaren yrkade därvid ansvar å Andersson för allmänfarlig vårdslöshet och anförde bl. a. följande.

Andersson har under fullgörande av värnpliktstjänstgöring vid infanteriskjutskolan den 23 mars 1954 i ett putsrum i Kasern I därstädes umgåtts ovarsamt med eld i det att Andersson, sedan han där på ett bord antänt en trasselsudd för att sota kornet på en kulsprutepistol, fört ned den brinnande trasselsudden på golvet utan att därförinnan förvissa sig om att fara för antändning av andra föremål var utesluten, med påföljd att den brinnande trasselsudden antänt annat trassel och eld därefter utbrutit i putsrummet. Sedan elden erhållit spridning har Kasern I, det s. k. Vårds- huset och det s. k. Klockhuset brunnit ned till grunden och Kasern II skadats. Andersson har genom sitt förfarande av oaktsamhet vållat branden.

Vid rådhusrätten förde bl. a. kronan ersättningstalan mot Andersson, genom försvarets civilförvaltning beträffande försvaret tillhöriga byggnader och materiel m. m. samt genom byggnadsstyrelsen beträffande förenämnda byggnad Vårdshuset.

Rådhusrätten meddelade dom i målet den 6 april 1955. I domskälen anfördes bl. a. följande.

Andersson har erkänt vad åklagaren lagt honom till last. Andersson har vidare bl. a. uppgivit: Han hade »nog» känt till att det var förbjudet att införa eller uppgöra eld i putsrummet. Trasselsudden, som han antänt, hade legat på ett bord av trä. Inredningen och golvet i putsrummet hade likaledes varit av trä. Under bordet hade nytt och begagnat trassel samt blånor legat på en hylla. En del blånor hade hängt ned från hyllan på golvet. Enligt vad Andersson vid tillfället känt till hade det

förekommit tvättning av skor och damasker i bensin i putsrummet dagarna före branden. Andersson hade fört ned den brinnande trasselsudden på golvet i avsikt att trampa på den och på så sätt släcka elden i den. Han hade då icke beaktat att blånorna på hyllan nått ända ned till golvet. Blånorna hade omedelbart antänts och flammade upp när den brinnande trasselsudden fallit ned på golvet. Då det visat sig omöjligt att släcka elden genom att trampa på det brinnande materialet, hade Andersson skyndsamt hämtat en hink med vatten och sökt släcka elden med detta. Ej heller detta hade emellertid lyckats. Andra värnpliktiga hade kommit till Anderssons hjälp men de hade icke lyckats bemästra elden, som snabbt fått stor utbredning. — Vad Andersson sålunda erkänt styrkes av omständigheterna i övrigt. Av utredningen i målet framgår, att flera samverkande olyckliga omständigheter bidragit till att branden fått så stor omfattning och vållat så stora skador som varit fallet.

Rådhusrätten — som antecknade att Andersson medgivit kronans ersättningsanspråk — dömde Andersson jämlikt 19 kap. 5 § strafflagen för allmänfarlig vårdslöshet att till kronan utgiva 30 dagsböter om tre kronor. Vidare förpliktades Andersson att utgiva till försvarets civilförvaltning 1 600 603 kronor 69 öre och till byggnadsstyrelsen 100 000 kronor, båda beloppen med 5 % årlig ränta därå från den 30 mars 1955 till dess betalning sker. Domen vann laga kraft.

I en den 21 september 1955 dagtecknad skrift har Andersson genom ombud anhållit att bli befriad från den ådömda skadeståndsskyldigheten och därvid anfört i huvudsak följande.

Av utredningen framgår att Andersson utan omsvep erkänt, att han varit den direkta upphovsmannen till branden. Andersson hade verkställt solningen dels på grund av att order givits härom och dels på grund av att han alltid varit mån om att fullgöra sin tjänst på bästa sätt. Att han begagnade putsrummet för denna sotning hade sin orsak däri, att detta ofta ägt rum och att några instruktioner icke synas ha förefunnits angående varstades dylik förrättning skulle äga rum. Av utredningen framgår ävenledes att diverse olyckliga omständigheter, över vilka Andersson ej kunde råda, i högsta grad bidragit till eldens snabba spridning och stora omfattning, förutan vilka omständigheter någon brand sannolikt icke ens uppstått. Rådhusrätten fann också, att avsevärda förmildrande omständigheter föreläge, vilket bl. a. framgår av det Andersson ådömda straffet. — Icke minst skadeståndets storlek har betydelse vid bedömandet av Anderssons nådeansökan. Enbart räntan (5 %) å det utdömda beloppet uppgår till sådan storleksordning per dag, att knappt ens Anderssons månadslön skulle förslå till erläggande härav. Andersson skulle sålunda aldrig någonsin kunna erlägga ens räntan å beloppet och än mindre någon kapitalavbetalning.

I utlåtande den 27 december 1955 anför *försvarets civilförvaltning*, som i ärendet samrätt med byggnadsstyrelsen, i huvudsak följande. Enligt en den 24 november 1955 dagtecknad polisrapport har Anderssons moder uppgivit, att sonen — som är född den 29 december 1933 — varit arbetslös sedan slutet av juni 1955 samt att hon försörjt honom under de senaste

månaderna. Andersson har påmönstrat ett fartyg, tillhörande rederiaktiebolaget Transatlantic, och befann sig ombord å fartyget, där han tjänstgör som jungman och har en inkomst av 255 kronor per månad jämte fritt vivre. Andersson är ogift och har icke någon förmögenhet eller försörjningsplikt. Rådhusrätten har i domskälen anfört, att av utredningen i målet framgår, att flera samverkande olyckliga omständigheter bidragit till att branden fått så stor omfattning och vållat så stora skador som varit fallet. Med hänsyn härtill, till det straff som ådömts Andersson och till hans ålder samt i betraktande av att Andersson med största sannolikhet kommer att kunna fullgöra endast en ringa del av ersättningsskyldigheten enligt domen, har civilförvaltningen icke något att erinra mot bifall till ansökningen i så måtto att Andersson, därest han inom tid, som Kungl. Maj:t bestämmer, till kronan inbetalar förslagsvis 500 kronor, befrias från återstående ersättningsskyldighet till kronan enligt domen.

Statskontoret ansluter sig i utlåtande den 18 januari 1956 till vad civilförvaltningen anfört och föreslagit.

Departementschefen

Det skadestånd som Andersson genom sin förhållandevis lindriga förseelse ådragit sig är så stort att det synes vara uteslutet, att han skall kunna gälda ens räntan å skadeståndet. Jag föreslår därför att Andersson befrias från skadeståndsskyldighet om han enligt myndigheternas förslag inbetalar 500 kronor.

Under åberopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att O. E. I. Andersson, därest han inom tid som Kungl. Maj:t bestämmer till försvarets civilförvaltning inbetalar ett belopp av 500 kronor, befrias från återstående skadeståndsskyldighet till kronan jämlikt Stockholms rådhusrätts dom den 6 april 1955.

Med bifall till vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, under punkterna 1—6 hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Göran Mossberg

Bilaga

Förteckning över av Kungl. Maj:t under år 1956 avgjorda, helt eller delvis bifallna ärenden angående befrielse från ersättningskyldighet

S ö k a n d e	Grund för ersättningskyldighet	Ersättningsbelopp	Kungl. Maj:ts beslut	
			Dag	Beslutets innebörd
1	2	3	4	5
Sergeanten B. A. Jansson	Skada genom felaktigeldledning vid art. skjutning	1 607 kr. 41 öre jämte ränta	$\frac{4}{5}$ 56	Befrielse mot inbetalning av 400 kr.
Vapenmästaren S. E. B. Persson	Skada å flygplan genom vapensprängning (rikthylsa kvarglörd i automatkanon)	3 612 kr. jämte ränta	$\frac{4}{5}$ 56	Befrielse mot inbetalning av 300 kr.
Underofficeren K. E. L. Svensson	Förkomna nedmonterade radiostationer	2 000 kr.	$\frac{4}{5}$ 56	Befrielse mot inbetalning av 500 kr.